

**O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLIY VA O'RTA MAXSUS
TA'LIM VAZIRLIGI**

**O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI
INNOVATSION
RIVOJLANISH VAZIRLIGI**

**IQTIDORLI TALABALAR, MAGISTRANTLAR, TAYANCH
DOKTORANTLAR VA DOKTORANTLARNING**

TAFAKKUR VA TALQIN

**MAVZUSIDARESPUBLIKA
MIQYOSIDAGI ILMIIY-AMALIIY
ANJUMAN TO'PLAMI**

Бухоро-2021

**O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI OY VA O‘RTA
MAXSUS TA‘LIM VAZIRLIGI
BUXORO DAVLAT UNIVERSITETI
MAGISTRATURA BO‘LIMI**

**IQTIDORLI TALABALAR, MAGISTRANTLAR, TAYANCH
DOKTORANTLAR VA DOKTORANTLARNING**

TAFAKKUR VA TALQIN

mavzusida

**Respublika miqyosidagi ilmiy-amaliy
anjuman to‘plami**

2021 yil, 27-may

Tahrir hay'ati:

O.X.Xamidov	- Iqtisodiyot fanlari doktori, professor
M.I.Daminov	- Pedagogika fanlari nomzodi, dotsent
O.S. Qahhorov	- Iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (DSc), dotsent
S.Q. Qaxxorov	- Pedagogika fanlari doktori, professor
D.R. Djurayev	- Fizika-matematika fanlari doktori, professor
A.A. Turayev	- Fizika-matematika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
M.Y. Ergashov	- Kimyo fanlari nomzodi, professor
B.N.Navro'z-zoda	- Iqtisodiyot fanlari doktori, professor
SH.A. Hayitov	- Tarix fanlari doktori, professor
D.S. O'rayeva	- Filologiya fanlari doktori, professor
S. Bo'riyev	- Biologiya fanlari doktori, professor
SH.R.Barotov	- Psixologiya fanlari doktori, professor
SH.SH.Olimov	- Pedagogika fanlari doktori, professor
A.R.Hamroyev	- Pedagogika fanlari nomzodi, dotsent

Mas'ul muharrir:

A.A. Turayev – magistratura bo'limi boshlig'i f.-m.f.f.d., (PhD) dotsent

Musahhih:

T.Sh.Ergashev – ta'lim sifatini nazorat qilish bo'limi bosh mutaxassisi

D.Rahmatova – magistratura bo'limi uslubshunosi

B.A.Hikmatov – magistrant

O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2020 yil 24-yanvardagi Oliy majlisga yo'llagan murojatnomasi va O'zbekiston Respublikasi Vazirlar mahkamasining 2020 yil 7- fevraldagi 56-F-son farmoyishiga hamda Oliy va o'rta maxsus ta'lim vazirligining 2021 yil 4-maydagi № 3/19-04/05-26 son xatiga asosan ushbu Respublika ilmiy-amaliy anjuman tashkil etildi. To'plamda iqtidorli talabalar, magistrantlar, tayanch doktorantlar va doktorantlarning ilmiy izlanishlari, tajriba almashish, sohalarda amalga oshirilayotgan ishlarni tahlil qilish va bu boradagi takliflarni ishlab chiqish bo'yicha ilmiy-amaliy va uslubiy tavsiyalar ishlab chiqilgan.

Mazkur to'plamga kiritilgan maqolalar va tezislarning mazmuni, statistik ma'lumotlar hamda bildirilgan fikr va mulohazalarga mualliflarning o'zlari mas'uldirlar.

8. Enhancing the economic benefits of tourism for local communities and poverty alleviation. Madrid: WTO. World Tourism Organization, (2002).
9. Guide for local authorities on developing sustainable tourism. Madrid: WTO. World Tourism Organization, (2002).

TURIZMNING KELAJAK TRENDI: BARQAROR TURIZMGA EHTIYOJ.

M.S. Sayfullayeva

Buxoro Davlat Universiteti

Annotatsiya: Bugungi kunda turizmning ko'plab ko'rinishlari mavjud. Ular orasida aynan qaysi biri kelajak trendi bo'lishiga esa bir qancha omillarga bog'liq. Bu davlat miqiyosida va xalqaro miqiyosida bo'lishi mumkin. Global darajadagi iqlim muammolari va bir necha davlatlardagi siyosiy qarama-qarshiliklar turizmning ayrim turlariga cheklov, ayrim turlariga ehtiyoj tug'diradi. Xozirgi davrda yuz berayotgan ekologik muammolar esa sayyohlarning "yashil manzilar"ni izlashiga, tabiatni qo'msashiga olib keladi. Bundan turizmning aynan ekologik ko'rinishi yaqin o'n yillik kelajak mobaynida trendga kirishini faraz qilamiz. Shahar, atrof muhitdagi o'zgarishlardan charchagan sayyohlar tabiatning so'lim go'shalarini qumsaydi. Natijada, ekologik manzillardagi sayyohlar oqimi oshadi, tabiat ham bir muncha xavf ostida qolishi ehtimoli kuchayadi. Bu paytda esa "barqaror turizm" barcha ekologik turlarni taklif qiluvchi mamlakatlar uchun eng maqbul yechim sifatida yuzaga keladi.

Ushbu tezisda yaqin kelajakda turizm sohasida qanday trend kutiladi va bunga mamlakatning tayyorgarlik holati qandayligi, uning imkoniyatlari tahlil qilinadi. Dastlab, turizm sohasining hozirda dunyo miqiyosida yuzaga keltirayotgan global muammolarini uning kamchilik va afzalliklari orqali ochib beriladi. Bu orqali Barqaror Turizmning dunyo mamlakatlari turizmining kelajakdagi davomiyligida, barqaror iqtisodiy foyda uchun qay darajada muhim

ekanligi nomoyon bo'ladi. Yakuniy qismda barqaror iqtisodiy foyda bilan tabiiy zararni muvozanatlashtirishni amalga oshirish maqsadida qanday chora tadbirlar ko'rilishi lozimligi ta'kidlab o'tiladi.

Kalit so'zlar: Barqaror Turizm, trend, ekologik turizm

Turizmning bir qancha afvzalliklariga qaramasdan qator kamchiliklari ham mavjud. Bunda esa asosan barcha salbiy oqibatlar atrof muhitga borib taqaladi. Biroq ijtimoiy, ekologik muammolarga qaramasdan ham sayyohlar sonini keskin oshirish taraddudidagi mamlakatlar ham mavjud. Sayyohlik web sahifalariga ko'z tashlaganda ko'pchilik davlatlarning strategik rejalariga duch kelamiz. Masalan: Avstraliya "Turizm 2020" strategiyasi asosan daromad o'sishiga qaratilgan-bir kecha-kunduzgi daromad 2020-yilga kelib, \$120mlrdni tashkil qilishi reja qilingan bo'lsa, bu 2017 yildagi daromaddan \$70mlrd dollarga o'sishini anglatadi. Bu iqtisodiy foyda ortidan ekologik muhitning salbiy oqibatlari qay darajada hisobga olinganligi, zararlar qay darajada minimallashtirilganligi haqida hech qanday ma'lumotlar mavjud emas.

"Barqaror turizm"ga ehtiyojning yuzaga kelishini turizmning afvzalliklari va kamchiliklaridan ham kelib chiqib anglash mumkin. **(1-jadval)**

1-jadval. Turizmning yutuq va kamchiliklari.

Ijobiy ta'sirlar	Salbiy ta'sirlar

* Mahalliy aholi uchun ish o'rinlari; * Mahalliy va milliy iqtisodiyot uchun daromad; * Servis sohasining yaxshilanishi, xizmatlar sohasining kengayishi; * Mahalliy hunarmandchilik va mahsulotlarga talabning ortishi; * Sayyohlarning asosan tabiat va madaniyat manzarasini ko'rish uchun tashrif buyurishi ualarning davlat va mahaliy aholi tomonidan asrab qolinishiga bosimni kuchaytiradi;	* Manzaraga zarar berish: atrof muhitni ifloslanishi, yemirilish, yong'inlar, tinchlikka tahdid, vandalizm; * Yo'l qatnovida tirbandliklar, havoning ifloslanishi * Mahalliy mahsulotlarning narxi oshishi(sayyohlar ko'proq haq to'lashi evaziga); * Sayyohlarga xizmat ko'rsatish ortishi evaziga mahalliy aholiga xizmat ko'rsatish hajmi qisqarishi, har kunlik mahsulotlar o'rniga turistik mahsulotlar assortimenti kengayishi; *Ta'tilda xorijiy turistik oqimning ortishi mahalliy sayyohlar uchun joylashtirish xizmatlari narxining orishiga olib kelishi; * Ko'proq mehmonxonalar va do'konlarga ehtiyojlarning ortishi; * Kasblarning mavsumiylashuvi va uzluksiz soatlar uchun kam to'lanadigan haqlar;

Manba: ma'lumotlar asosida muallif ishlanmasi

Qanday choralar ko'rish lozim?

Ze'ro, iqtisodiy foyda yotar ekan, bunda turizmni barqaror yo'nalishini tanlashning ham imkoni bor. Bunda quidagi qadamlar amalga oshirilishi lozim:

⇔ Tashrif buyuruvchilarga ular qanchalik mas'uliyatli sayyoh bo'la olishlarini turli namoyishlar, bukletlar, dasturlar, informatsion markazlar, belgilar, hamrohlikdagi turlar orqali ko'rsatish lozim;

⇔ Sayyohlarga transportlarini orqaroqda qoldirib, yanada yashilroq sayohadan bahramand bo'lishga undash (bunda shahar va qishloq hududlarida tabiatni yanada jonlantirish, davlat tomonidan turli imtiyozlar yaratib, aholini

yashab turgan hududida “ananaviy bog”larni tashkil qilishga undash va bu orqali eko tizimga va mamlakat iqtisodiyotiga foyda olib kelish);

⇔ Tashqi faoliyatlarni ko'proq rag'batlantirish, qishloq va shahar hududigagi tabiiy va madaniy yodgorliklarga zarar yetkazmagan holda;

⇔ Sayyohlarni mahalliy mahsulotlar va taomlarni sotib olishga undash;

⇔ Turistik biznes vakillarini qayta ishlash, energiyani, suvni tejash kabilarga undash maqsadida yashil biznes tizimlarini yuritish;

⇔ Mahalliy aholidan ularning fikrlari va g'oyalari bilan tanishish maqsadida turli forumlar, konsultatsiyalar va guruhlar tashkil qilish.

⇔ Sayyohlar tomonidan yuzaga kelgan erosiyaning kamaytirish (ko'proq piyodalar qatnov yo'llari tashkil qilish orqali)

⇔ Binolar qurilishini va ularning shahar atroflariga yoyilishi va rivojlanishini nazorat qiluvchi siyosat yuritish;

⇔ Qayta tiklanadigan energiya tizimlari orqali qurilgan binolar variatsiyasini kengaytirish va bular uchun turli grantlar va rag'batlantiruvchi dasturlar ishlab chiqish;

⇔ Aholi uchun kichik shkaladagi qayta tiklanuvchi energiya manbalaridan foydalanishni qo'llab quvvatlovchi loyihalar va tizimlarni ham joriy qilish (masalan: quyosh panellari orqali ta'minlangan barqaror energiya);

Adabiyotlar:

1. Dwyer, L., Forsyth, P., Spurr, R., (2004). Evaluating tourism's economic effects: new and old approaches. *Tourism Management*, 25, 307-317.
2. Font, X., Bendell, J., (2003). Standards for Sustainable Tourism for the Purpose of Multilateral Trade negotiations. In WTO ed. *Studies in relation to trade negotiations on tourism services*. Madrid: WTO.

3. Jenner, P., Smith, C., (1992). The tourism Industry and the environment. Special report n 2453 Economist Intelligence Service. London. Ko, T.G., (2005). Development of a tourism sustainability assessment procedure: a conceptual approach. *Tourism Management*, 26 (3), 431-445.
4. Lee-Smith, S., (1997). Community-based indicators: a guide for field workers carrying out monitoring and assessment at the community level. In IUCN ed.
5. An approach to assessing progress toward sustainability: Tools and training series for institutions, field teams and collaborating agencies. Gland: IUCN. Liu, Z.H., (2003).
6. Sustainable Tourism Development: A Critique. *Journal of sustainable tourism*, 11 (6), 459-475.

**O'ZBEKISTONDA ONLINE TURISTIK AGENTLIKLARI
FAOLIYATINI RIVOJLANTIRISHDA HALOL TURIZMDAN
FOYDALANISH IMKONIYATLARI**

U.M. Barotov

Buxoro Davlat Universiteti

Annotatsiya: ISESCO tomonidan musulmon mamlakatlari orasida 3 ta shahar yilida bir bor Islom madaniyati poytaxti deb e'lon qilinadi. Yurtimizdagi bir necha shaharlar ko'p bora ushbu nomga egalik qilib kelgan. Jumladan, azaldan islom madaniyati bo'lgan Buxoro shahriga ham 2020-yilda shu maqom berildi. Bundan tashqari IHT turli mamlakatlar orasida O'zbekistonni ziyorat turizmi bo'yicha kuchli o'ntalik mamlakatlari qatoriga 2019-yilda qo'shdi. Bundan ko'rinib turibdiki, yurtimizda ziyorat turizmining istiqbollari imkoniyatlari mavjud.

Ushbu tezisda yurtimizdagi turizm imkoniyatlarini, asosan ziyorat turizmida sayyohlarning to'la ehtiyojlarini qondirish turizm infratuzilmasida halol standartlarni joriy qilish orqali sayohat sifatini yaxshilash va sayyohlarning